

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. I. Cui facienda esr Restitutio?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

Conjux tenetur reddere debitum alteri conjugi petenti illicite ob solam circumstantiam personæ, verbi gratia quia habet votum castitatis; ergo etiam debitor restituere debet rem domino petenti, quamvis ille abusus sit tali re in sui detrimentum.

Respondeo cum Less. cap. 16. dub. 4., quod quamvis conjux habeat jus petendi tale debitum, tamen si vult illo jure abuti, potest alter conjux debitum negare, si commode possit, & speret hoc pacto peccatum illius impeditum iri, præsertim in posterum; Dixi in posterum, ut advertatur, quod majori tergiversatione utendum sit, quando agitur de impediendo novo peccato interno, quam quando agitur de impediendo solum peccato

externo post culpam jam interius commissam.

VIII. Non negaverim tamen, probabilem esse sententiam oppositam, quod scilicet debitor non obligetur ad differendam restitutionem, quando creditor vult abuti rebus suis tantummodo in sui damnum, ut in libidines, compotationes, aliaque; tum quia non est ipsius curæ inspicere, quo pacto dominus impensurus sit res suas; tum etiam quia potest creditor cogere debitorem in foro externo, ut restituat; ergo probabiliter tenetur ille restituere in foro interno; tum demum quia dilatio restitutionis sæpe parum efficax est ad impediendum malum creditoris, & sæpe etiam cum molestiis, & calumniis conjungitur.

Q U Æ S T I O V.

De Persona, cui facienda est Restitutio, ac de reliquis circumstantiis Restitutionis.

Quinq̄ue supersunt enucleandæ circumstantiæ restitutionis. Prima est; Cui facienda sit restitutio? Secunda, Ubi, & cujus expensis? Tertia, Quando? Quarta, Quomodo? Quinta, Quo ordine? Sit itaque

ARTICULUS I.

Cui facienda est Restitutio:

- I. Restitutio ex titulo rei accepta facienda est domino: Ex titulo autem injusta acceptionis facienda est illi, cui damnum est irrogatum.
- II. Qui eadem actione pluribus damnum inculit, omnibus tenetur illud resarcire; Quid si malis artibus plures quis impedieris a Beneficio consequendo?
- III. Num differens deferre rem donatam usque ad mortem donantis

- teneatur non solum donatario, sed etiam heredibus donantis restituere?
- IV. Surriprens rem alienam a Cajo bona fide illam possidente, teneatur illam non Cajo, sed domino restituere. Similiter qui rem alienam domino accepit a fure, non furi, sed domino restituere illam debet. Sed quid si a fure illam emerit?
  - V. Qui bona fide in opera pia impendit rem domino restituendam, num teneatur iterum restituere? Et qui rem furtivam bona fide emit, & revendit, ad quid tenetur?
  - VI. Restituens creditori sui creditoris immunis est a nova restitutione, quan-

quando est liquidum debitum creditoris immediati.

VII. Cura vim potest amicus Caji accipere centum a Titio auctoritate propria, servatis regulis compensationis, ut ea det Cajo creditori Titii.

VIII. Num possit dominus ingredi domum furis, & per vim rem suam recuperare?

I. **C**ertum est, restitutionem ex titulo rei acceptæ faciendam esse domino; Restitutionem vero ex titulo injustæ acceptionis faciendam esse illi, cui damnum illatum est, aut bonum injuste est impeditum, vel illi, qui successit in jure illius, cui damnum illatum est. Ratio est, quia sic, & non aliter ponitur per restitutionem æqualitas inter creditorem, & debitorem: Quando autem incertus est dominus, cui facienda sit restitutio, diximus etiam quæst. superior, art. 3.

II. Ex hoc principio jacto sequitur primo, quod si una, eademque actione pluribus damnum inferatur, omnibus illis restitutio facienda sit: Verbi gratia, si quis vi, vel fraude efficiat, ut beneficium, vel officium conferatur indigno, quia damnum infert non solum digno habenti jus ad illud, sed etiam Ecclesiæ, vel Reipublicæ, quæ jus habet ad ministros dignos, idcirco non solum tenetur restituere damnum irrogatum digno, cum privaverit illum emolumento beneficii, vel officii, sed etiam damnum, quod patitur Ecclesiæ, vel Republica ex defectu ministri digni, juxta dicta quæst. 2. art. 1. Quod si quis vi, & fraude impederit multos competitores ad aliquod beneficium, vel officium assequendum, tunc debet singulis restituere quanti judicio prudentum spes illorum existimatur, ut ibidem notavimus cum Dian. part. 3. tract. 6. resol. 33.

III. Eodem modo mandatarius do-

Pars III.

nationis faciendæ, vel manifestandæ; si malitiose differat consignationem rei donatæ, vel manifestationem donationis usque ad mortem donantis, non solum tenetur restituere donatario, quod omnes Doctores docent, eo quod privaverit illum re donata, sed etiam probabiliter tenetur restituere integre hæredibus donantis. Ratio est, quia per mortem donantis expirat mandatum, & consequenter res donata debet a mandatario dari hæredibus donantis, si ante mortem hujus non sit consignata donatario. Ita Molin. apud Dian. part. 6. tract. 7. resol. 4. contra Sà, & Tambur. lib. 8. cap. 1. §. 5., qui putant mandatum donationis, cum sit gratiosum, & favorabile, non expirare morte mandantis; unde in casu adducto restitutio facienda esset soli donatario, cui res debetur, non vero hæredibus donantis.

IV. Sequitur secundo, quod si Caju fur apud se habeat rem furtivam, & tu illam vel surripias, vel bona fide accipias, tenearis illam restituere domino, & non Cajo furi nullum jus habenti ad illam. Ratio est, quia res domino restituenda est, nisi iusta causa intercedat, propter quam alteri possit restitui; ut communiter docent apud Bonac. hic contra Navar. cap. 17. num. 19.: Econtra, si rem apud Caju depositam, vel illi commodatam, aut pignoratam, vel locatam abutisti, teneris ipsi Cajo, non domino restituere: Ratio est, quia Caju habet jus ad talem rem possidendam; unde illi faceres injuriam, si iusta possessione rei, quam iusto titulo possidet, illum privares. Si demum Caju rem aliquam alienam bona fide possideat, & tu a Cajo illam surripias, teneris illam restituere, non Cajo, sed domino, ut notat Rebell. contra nonnullos apud Laym. lib. 3. tract. 2. cap. 9.; quia Caju in tali casu nul-

O lum

lum verum jus habet possidendi rem illam, sicuti habet, quando illam ex contractu depositi, commodati, pignoris, locati, &c. possidet.

Sequitur tertio, quod qui accepit a fure rem alienam, sive bona, sive mala fide, solo titulo gratuito, verbi gratia, donationis, aut depositi, tenetur illam restituere domino, non furi; nisi forte aliquod sibi grave damnum timeat non restituendo illam furi, qui apud se illam deposuit. Si tamen eandem rem furtivam sive bona, sive etiam (ut probabiliter multi docent) mala fide acceperit a fure titulo oneroso, verbi gratia emptionis, poterit reddi furi ad recuperandum pretium, ut diximus quæst. 2. art. 1. cum Molin., & Vasq. contra Rebel.; Quod si nulla sit spes recuperandi pretium a fure, nec aliud grave damnum imminet, procul dubio restituenda erit domino, non furi.

Sequitur quarto, quod quæ male accepta sunt a filiofamilias, pupillo, religioso, furioso, uxore, &c. ex bonis, quorum administratio iis non competit, plerumque restituenda sunt Patri, Tutori, Prælato &c., ut notant Gabriel, & alii ex leg. *Pupillus*, ff. *De actione*, alioquin iterum iisdem restituenda sunt.

V. Quæritur nunc primo, Utrum qui bona fide post mortem domini non restituit hæredibus, sed in pia opera pro anima defuncti insumpsit bona restituenda, teneatur iterum restitutionem facere hæredibus?

Respondeo, communiter affirmare; quia per primam restitutionem non compensavit, ut debebat, damnum illatum: Sicuti qui furatus est a Paulo, & non restituit illi, sed dispensat res furtivas pauperibus pro anima illius, tenetur iterum restituere. Molin. tamen apud Bonac. excusat a nova restitutione illum, qui debens hæredibus rem aliquam in individuo, sive

ex re accepta, sive ex contractu, illam bona fide impendit in opera pia; Etenim in tali casu neque videtur reus nova restitutionis ex re accepta, cum nihil alienum apud se habeat; neque ex injusta acceptione, cum non peccaverit sic impendendo, excusante illum ignorantia invincibili; Neque tenetur ex contractu, cum non se obligaverit ex contractu ad huiusmodi restitutionem in tali casu faciendam.

Eodem modo Tambur. tract. 4. cap. 1. §. 5. excusat a nova restitutione illum, qui ex consilio incauto Confessarii rem furtivam dispensat pauperibus; quamvis deinde Confessarius advertat, & moneat illam fuisse domino restituendam. Ratio est, quia dominus non debuit in tanta pietate huius poenitentis esse invitatus; Præsertim quia cum talis elemosyna profuerit ejus animæ, par non est, ut res illi iterum debeat.

Sequitur ultimo, quod si equum furtivum, verbi gratia, bona fide emeris a Titio fure, & bona etiam fide revendideris, probabiliter tenearis contractum venditionis rescindere, cum fuerit nullus; non secus ac si vitrum pro gemma bona fide vendideris, ut diximus quæst. 3. art. 2. ex Less. cap. 14. dub. 5. contra Navar., & alios apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 68. Quamvis opposita sententia visa sit nobis probabilior loc. cit. Si tamen Cajus, cui rem furtivam vendidisti, non compareat, aut non possit, aut nolit rem furtivam emptam restituere, tu nihil teneris restituere, nec Cajo, qui nullum habet damnum, nec Titio furi, aut domino, cum nullum damnum iis intuleris bona fide revendendo; Immo si carius vendidisti, quam emeris, quamvis factus sis ditior, non per hoc quicquam teneris restituere, ut diximus loc. cit. ex Tambur.

Addit Less., quod si bona fide talem equum revendidisti, quando ad-

vertis illum esse furtivum, non tenearis nec dominum, nec Cajum, cui revendidisti, monere, quod equus ille sit alienus, quando ex tali monitione tibi grave damnum imminet, puta quod non possis pretium recuperare datum bona fide: Ratio est, quia non teneris cum tanto incommodo procurare, ut dominus rem suam habeat, quando nullius damni fuisti causa injusta. Idem dicas, si aurichalcum, verbi gratia, pro vero auro bona fide emeris, & eodem pretio bona fide revendidideris, non teneris monere emptorem, si non poteris recuperare pretium, quod bona fide solvisti, ut Bonac. notat quæst. 4. punct. 2.

Dubium tamen est, An si Cajus, cui revendidisti equum furtivum bona fide, restituat illum domino, tenearis tu pretium reddere Cajo?

Respondet Bonac. hic ex Less. loc. cit., quod si ex tali redditione pretii incurras damnum, quod non possis recuperare id, quod solvisti Titio futuri, a quo equum emeris, non tenearis Cajo reddere pretium ab eo acceptum. Ratio est, quia potes uti compensatione damni, quod tibi Cajus intulit, dando immediate equum domino, quin prius id tibi significaret, ut ita posses recuperare pretium tuum: Quod si non fuerit tibi causa talis damni, certe teneris illi suum pretium restituere: Quamvis nonnulli apud Dian. loc. cit. putent satis esse in foro conscientia, quod tantum cedas Cajo actionem, quam habes in Titium furem.

Quod diximus de equo furtivo, quem emisti bona fide, & revendidisti, dicas de re miscibili, puta de frumento, &c., si illud in individuo, sicut emisti, ita revendidisti: Si tamen illud bona fide emptum cum tuo frumento miscuisti, & vendidisti bona fide, nullatenus teneris contractum rescindere, nec quicquam restituere, si

in nihilo factus es ditior; Ratio est, quia per hoc, quod illud cum tuo miscueris, factum est tuum, & tanquam tuum venditum est Cajo, qui proinde nihil etiam restituere tenetur, ut notavimus quæst. 2. art. 1.

VI. Quæritur secundo, Num qui restituit Creditori sui creditoris, satisfaciat debito suo, an teneatur iterum suo creditori restituere?

Respondeo cum Medin., Valent., & aliis communiter, quod satisfaciat, si debitum sui creditoris sit liquidum. Ratio est, quia sic non infert damnum suo creditori immediato, cum liberet illum a suo debito, & sibi potius damnum afferat, eo quod possit ipse ab eo compelli per Judicem ad iterum restituendam rem debitam sibi, quando res, quam restituit creditori mediato, non erat illi obligata: Et quamvis creditor immediatus forte sit invitus, quod restitutio fiat creditori mediato, quia tamen non est rationabiliter invitus, quando suum debitum est omnino liquidum, ideo nulla alia restitutio est facienda.

VII. Dubium hic est, An si ego sciam, quod Titius nolit restituere Cajo centum, quæ illi debet, possim ego auctoritate propria accipere illa centum a Titio, & dare Cajo, cui debentur?

Respondeo, quod sicut potest ipse Cajus servatis regulis compensationis illa sibi accipere, ita possim ego in gratiam Caji servatis iisdem regulis illa accipere, & dare Cajo. Ratio est, quia quod Cajus potest facere per se, potest etiam facere per alium: Verum sicut ipse Cajus non potest per vim ea sibi accipere, nisi quando reperitur fur in flagranti delicto, ut communiter docent contra Vasq. cap. 5. de restitutione §. 1. dub. 8. ita multo minus ego, qui non sum dominus, possim auctoritate propria per vim extorquere illa centum a Titio, ut

reddam Cajo, cui debentur.

VIII. Aliqui tamen apud Less. cap. 9. dub. 11., Vasq. Reginald. relati a Bonac. disp. 2. quæst. 1. sect. 1. punct. 10., probabiliter putant, licitum esse domino ingredi domum furis, & rem suam per vim contra furem resistentem recuperare, quando res eadem in individuo extat apud furem, & non potest aliter per Judicem sine magna molestia recuperari. Ratio est, quia fur quamdiu rem meam detinet, videtur mihi facere injuriam, & res meas aggredi; Unde in tali casu dominus defenderet potius res proprias, quam furem aggrediretur. Quod si hæc opinio est probabilis, potest consequenter dominus hoc ipsum per alium præstare, si potest per seipsum. In praxi tamen id nullatenus suadendum.

ARTICULUS II.

Ubi, & cujus expensis facienda sit Restitutio?

- I. *A Possessore mala fidei restituenda res est domino propriis expensis, reponendo illam, ubi dominus illam possessurus esset, si non fuisset furto sublata.*
- II. *Qui restituere non potest sine expensis majoribus, quam res ipsa valeat, ad quid tenetur? Num possit uti beneficio Bullæ compositionis?*
- III. *Possessor bona fidei non tenetur suis expensis rem domino restituere, aut illum monere, ut rem suam sibi capiat: Quod si sine magnis expensis id fieri nequit, nec speratur, quod dominus velit amplius sibi rem accipere, potest dari pauperibus, ac potest etiam ipse sibi eam retinere.*
- IV. *Qua debentur ex contractu, vel quasi contractu, restitui debent in loco, ubi res accepta fuit: Si tamen aliter sit conventum, compensanda*

sunt expensa.

V. *Si contractus cedit in bonum debitoris, expensis istius facienda est restitutio; Sicuti si cedat in bonum creditoris, hic debet solvere expensas; Et si in bonum utriusque, uterque.*

VI. *Ubinam restituenda sint res ex testamento donata, aut commodata, vel pensiones &c.?*

VII. *Res ex contractu debita, qua sine magnis expensis non potest domino restitui, vel potest dari pauperibus, vel retineri a debitore, si forte dominus compareat.*

I. **E**X triplici capite oriri potest in re præsentis obligatio restituendi. Primo ex capite injustæ acceptionis, sub quo comprehenditur injusta damnificatio, & injusta detentio, seu culpabilis mora restituendi. Secundo, ex capite rei acceptæ. Tertio, ex contractu.

Queritur nunc primo, Ubi, & cujus expensis fieri debet restitutio, quando ejus obligatio oritur ex injusta acceptione, seu quando facienda est a possessore malæ fidei?

Respondeo, restitutionem in tali casu faciendam esse expensis debitoris in eo loco, in quo dominus illam possessurus esset, si non fuisset illi sublata. Ita communiter: Et ratio est, quia dominus nullum debet reportare damnum ex alieno delicto: Si tamen dominus in mutando domicilio facturus fuisset aliquas expensas ad asportandam rem illam, possit possessor malæ fidei tales expensas detraxere, quia non est necesse, ut dominus ex furto sibi facto reportet lucrum, sed fatis est, si servetur indemnus.

II. Dubium tamen est; An si in restitutione sic faciendæ majores expensæ faciendæ sunt, quam res ipsa valeat, teneatur illas facere possessor ma-